

Oana CENAC

Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, România

VIAȚA CULTURALĂ ROMÂNEASCĂ ȘI REFLECTAREA EI ÎN PRESA TRANSILVĂNEANĂ (I)

Concepută în descendența revistelor „Dacia literară ” și „Tribuna”, „Vatra” a luat ființă la București, pe data de 1 ianuarie 1894, având o apariție bilunară și fiind condusă de Ion Luca Caragiale, George Coșbuc și Ioan Slavici. Deși revista se tipărea la București, publicul țintă era, predominant, din Ardeal. Seria nouă, mureșeană, apare începând cu 1971, printre fondatorii săi fiind scriitorii Dan Culcer, Romulus Guga și Mihai Sin.

Revista a fost condusă de poetul, romancierul și dramaturgul Romulus Guga, iar după moartea sa de criticul și istoricul literar Cornel Moraru, în prezent director onorific. Printre membrii primei echipe redacționale se aflau ziariști din presa cotidiană locală sau centrală (Ion Calion-Caloi, Cornel Pogăceanu, Atanasie Popa), istoricul literar Serafim Duicu, poetul și sculptorul Gavril Ședran (pseudonimul lui Gavril Gh. Pop), graficienii (Ion Petru Pop, Radu Ceontea). Printre colaboratorii permanenți, se numără istoriograful Grigore Ploșteanu, biologii acad. Alexandru Pora și Bogdan Stugren, lingvistul Alexandru Toșa, sociologul Andrei Roth.

După moartea lui Romulus Guga, în 1983, conducerea revistei va fi preluată de Cornel Moraru, în același an fiind angajat în redacție și Nicolae Băciuț, fost redactor la revista studentescă de cultură „Echinox”, care s-a stabilit la Târgu-Mureș. După emigrarea Mariei Mailat, acesta va prelua aproape un deceniu rubrica *Vatra dialog*, una dintre cele mai prestigioase din sumarul revistei.

După 1990, colectivului redacțional i se alătură criticii Al. Cistelecan (redactor-șef adjunct, între 1993-2007), Virgil Podoabă, Aurel Pantea, Nicoleta Sălcudeanu, Iulian Boldea, prozatorul Alexandru Vlad. În 1995, la sărbătorirea centenarului, revista abandonează formatul A3 (între 16 și 32 de pagini) în favoarea lui A4 (96 pagini).

În prezent, revista este editată de Consiliul Județean Mureș, cu sprijinul Ministerului Culturii și Cultelor.

Articolul nostru face o radiografie obiectivă și sintetică a unor articole publicate în anul 1978, cu intenția mărturisită de a surprinde modul în care

fenomenul cultural românesc, în special cel literar, se reflectă într-una dintre cele mai cunoscute publicații de cultură ale epocii.

La rubrica *Eminesciana*, Serafim Duicu trece în revistă cele mai solide contribuții la cunoașterea operei și personalității lui Eminescu, despre care afirmă că este „pentru cultura noastră de astăzi un punct de reper, o permanență și o oglindă. Eminescu este o instituție națională”. Sunt amintite ediția eminesciană inițiată de Perpessicius, colecția „Eminesciana” (coordonator Mihai Drăgan) de la Editura Junimea din Iași, albumul „Mihai Eminescu” (Constantin-Liviu Rusu și A.Petrescu-Vicoveanu), publicația *Caietele „Mihai Eminescu”* (coordonator Marin Bucur). Consemnarea, „cu satisfacție”, a acestor pași spre cunoașterea poetului, este urmată de o serie de sugestii în aceeași direcție: înființarea unui *Institut „Eminescu”*, „dotat cu o echipă de eminescologi pasionați și serioși”, care, între altele, ar realiza, „pe măsura epocii noastre, un *Corpus național eminescian*, serie de 20-30 de volume masive în care să se republice, sistematic și cu rigoare științifică, tot ce s-a scris despre poet în presa românească și străină, în volume de diverse «cercetări», în tomuri ocazionale, plus în volumele special consacrate vieții și operei poetului”. Serafim Duicu apreciază că cel mai aproape de realizarea *Corpusului național eminescian* este Editura Junimea prin colecția sa „Eminesciana”, în care au apărut poeziile poetului, studiile eminesciene semnate de Ibrăileanu, Vianu, Dragomirescu, V. Gherasim, Gr. Scorpan, Gh. Bulgăr, *Viața... lui Călinescu*, precum și două volume vizând preocuparea străinilor pentru poetul nostru: *Eminescu în critica italiană*, volum antologic, și Alain Guillerrou, *Geneza interioară a poeziilor lui Eminescu*. Ultimele două volume sunt prezentate critic și în detaliu, subliniindu-se semnificația prezenței lui Eminescu în critica europeană.

Dumitru Mureșan conturează, în eseu *Focurile sacre*, „unitatea de ton și concepție a liricii” lui Aurel Rău, „atrăgându-ne atenția asupra resurselor ei potențiale”. De la volumul de debut, *Focurile sacre* (ESPLA, 1956), la volumele ce l-au urmat: *Unde apele vorbesc cu pământul* (Ed. Tineretului, 1961), *Stampe* (1964), *Turn cu ceas* (Ed. Dacia, 1971), *Zei asediați* (Ed. Albatros, 1972), *Micropoeme* (Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1975) și *Cuvinte deasupra vămii* (1976),

„în bună măsură, poezia lui Aurel Rău are aspectul unei straboniene geografii lirice, constituită treptat, [...] prin transformarea călătoriei în mijlocul predilect de cunoaștere, descoperire și defrișare a lumii, prin conturarea unei hărți proprii a teritoriilor deja cunoscute, [...] noutatea poeziei decurgând cu necesitate din însăși înnoirea înfățișărilor aparent neschimbate ale întregii lumi”.

Tereza Periș Chereji, într-un scurt articol –*Teatrul politic*, atrage atenția asupra unei cărți semnate de Margareta Andreescu, *Teatrul proletar din România* (Ed. Meridiane, 1977), în a cărei primă parte autoarea urmărește acțiunile literar-teatrale din cadrul cercurilor socialiste și al cluburilor muncitorești până la 1944 (printre susținători și animatori fiind amintiți

„tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Petrescu [Ceaușescu], care la o manifestare artistică ce a avut loc în 22 aprilie 1939 la sediul breslelor de îmbrăcăminte și pielărie din strada Uranus, au luat parte nu doar ca spectatori, ci și ca interpreți. Astfel utecistul Nicolae Ceaușescu – ne informează autoarea – a recitat *Pădurea tânără și verde* de George Coșbuc, iar utecista Elena Petrescu [Ceaușescu] a recitat poezia *Sufletul Anei* de Liviu Deleanu”;

în partea a doua a volumului este prezentat repertoriul teatrului politic și agitatoric (Hauptmann, Caragiale, Gogol, Gorki, Maiakovski, Čapek etc). Cartea este apreciată pentru că „iluminează, cu întinsă și onestă documentare, o formă pe nedrept neglijată a evoluției teatrului românesc din veacul nostru”.

Dan Culcer semnează, la rubrica *Cronica literară*, articolul *Apologuri*, în care comentează cartea lui Marin Preda, *Viața ca o pradă* (Ed. Albatros, 1977), ce oferă cititorului o „memorialistică travestită” a cărei calitate esențială este

„de a nu ne impune concluzii gata formulate sub formă de slogane, ci, mai ales, întrebări și situații dramatice care explică, măcar în parte, aventura unei conștiințe și conștiința unei epoci care începe să devină, ireversibil, istorie”.

La rubrica *Hic sunt leones*, Silvia Udrea scrie despre prodigioasa activitate eseistică a poetului *Alexandru Philippide*, izvorâtă din puterea sa de admirație (definită de scriitor drept „înțelegere, meditare, devotament, rațiune”), sprijinită pe „temeinicie în cultură”. Apreciind că „scriitorul receptiv la cărțile altora se poate pronunța uneori cu mai multă degajare, liber de prejudecățile criticului”, Silvia Udrea constată că

„Alexandru Philippide a fost, în perioada interbelică, un observator sagace și un comentator avizat al romanului autohton și european.[...]Apreciind ecloziunea romanului interbelic, n-a evitat să-și exprime rezerva față de proustianismul improvizat al unora, față de «sibaritismul procedeeleor învățate pe dinafară», pledând pentru efortul de concentrare și substanțializare în proza românească și împotriva supraproducției grăbite. Nu o dată a ironizat mania pitorescului facil, «ciobănișmul literar», calofilia, fiind serioase impedimente în răspândirea literaturii române peste hotare. Or, tocmai această răspândire probează în bună parte valoarea unei literaturi”.

La rubrica *Opinii*, pe tema *Critica tânără*, Dan Culcer semnează articolul *Despre istoricizarea ideilor și limbajului în critică*. Constantând absența unei istorii a literaturii românești postbelice, autorul întreprinde observarea activității de cronicar literar a lui D. Micu, reprezentativ pentru generația criticilor postbelici, și descoperă, în

„perisabilitatea majoră a textelor despre care scrie [...] primitivismul limbajului critic și al metodei [...] schema ideologică și estetică, adesea vulgarizatoare, prin filtrul căreia este trecută materia cărții”,

cauzele eșecului parțial al scrierii unei istorii a literaturii contemporane; întreaga demonstrație este susținută cu citate care probează

„gradul de istoricizare a ideilor și stilului criticii. [...] Pe acest fond, scrierea unei istorii a literaturii românești postbelice ar fi poate prilejul nimerit al unor revizuri substanțiale ale valorilor, în spiritul celor încercate (cu rezultate diferite și după metode diferite) de Al. Piru, Eugen Simion, Ion Negoitescu, Mircea Iorgulescu sau Marian Popa”

și ar trebui să fie conturate

„prioritățile, tendințele, influențele, grupările, dominantele tematice, evoluția structurilor narative, inovațiile stilistice sau compoziționale etc”.

Anton Cosma semnează articolul *Proza lui Laurențiu Fulga*, cu privire specială asupra romanului *Fascinația* (Ed. Eminescu, 1977). Se face observația că

„ultimele romane și nuvele ale lui Laurențiu Fulga propun, în felurite ipostaze, o singură situație umană, aceea al cărei simbol mitologic este Orfeu obligat să înfrunte infernul pentru a o regăsi pe Euridice. Fie că infernul este războiul, în *Alexandra și infernul* (Ed. Militară, 1966), sau moartea iubitei (în *Moartea lui Orfeu*, Ed. Eminescu, 1970), fie că el ia uneori înfățișarea vieții însăși și a istoriei (*Fascinația*)”.

Criticul consideră că

„adevărata problemă a prozei lui Laurențiu Fulga nu e aceea îndeobște considerată, a dihotomiei Eros - Thanatos, ci aceea a necesității Purgatoriului, a confutării obligatorii a individului aflat în căutarea idealului cu Infernul, singurul care dă prețul acestui ideal. Iar acest Infern nu e atât moartea, cât viața, cu labirintul inextricabil modelat de întâmplare și de istorie [...], căci Laurențiu Fulga își privește personajele printr-un dublu filtru, arhetipal și subiectual, situația arhetipică sprijinindu-se pe o atent și amănunțit construită motivare psihologică”.

Cronica literară a lui Dumitru Mureșan la volumul semnat de Florin Mugur, *Piatra palidă* (Ed. Cartea Românească, 1977), evidențiază

„sentimentul compasiunii [care] se afirmă în poezia poetului odată cu sentimentul, de natură estetică, al sublimului. Orientarea atenției către universul cotidian cel mai banal cu puțință vădește o clară intenționalitate artistică. [...] De aceea emblema poeziei lui Florin Mugur este «fata palidă», simbolul poetic al prezenței umane care trece neobservată, și care devine vizibilă numai în măsura în care îi descifram umanitatea.”

Ioan Simuț este preocupat de succesul la public al poeziei lui Adrian Păunescu din volumul *Pământul deocamdată* (Ed. Eminescu, 1977). Lăsând la o parte motivele exterioare, ale sociologiei literaturii, criticul le caută pe cele din „interiorul acestei poezii”, analiza conținutului dezvălind că „poetul se întâlnește și face impact pe suprafața cea mai largă cu publicul său, cu omul mijlociu, [printr-un] motiv liric tipic păunescian: necazul” sub diversele sale aspecte, dar și capacitatea mobilizatoare, militantismul versurilor și abordarea „influentului lirism patriotic acaparant”. Ca o concluzie a analizei întreprinse, Ioan Simuț spune:

„Adrian Păunescu are multe din calitățile necesare pentru a scrie un roman în versuri: ușurința versificării, imaginație fabulatoare, percepția caracterelor timpului nostru, cunoașterea mediilor, infinită dispoziție verbală, știința dialogului, invenție epică, darul analizelor, realism critic, lirism viguros. Dar specia e încă deficitară”.

Serafim Duicu afirmă, în articolul *Un Bacovia „altfel”*, că masivul eseu interpretativ al lui Ion Caraion, *Bacovia. Sfârșitul continuu* (Ed. Cartea Românească, 1977), „face inutilă și caducă cea mai mare parte a bibliografiei bacoviene [...]”. Este unul din cele mai incitante demersuri din critica română contemporană”. Premisa esențială a eseului lui Caraion este că poetul Bacovia și-a creat

„o «mască» meditativ-sumbră, de efect retoric. Cultivată prin exercițiu, conștient sau nu, «masca» devine natură. Simulate la început, reluările afectat depresive devin fel de a fi și de aici dominanța stărilor epuizante, a agoniilor fără liman, care, asociate și obsesiei morții, dau senzația unui «sfârșit continuu»”.

Serafim Duicu constată că

„în acest eseu nu e vorba numai de poetul Bacovia, ci și de poetul Ion Caraion, un poet în postură de teoretician al poeziei, al uneltelor și mecanismului acesteia.

De aceea demersul critic din acest eseu e lipsit de rigoarea și liniștea, uneori cam plicticoase, ale unui eseu scris de un *numaicritic*".

În paginile revistei „Vatra”, semnează **poezie** (Gavril Rusu, Dumitru pricop, George Petrovai, Valebtin Borda, Valeriu Sivan, Mircea Duca, Adrian Frățilă, Ion Faităr, Mihai Adrian Eres, Iulian Negrilă, Tudor Balteș), **proză** (Mihai Sin) și teatru (Radu Stanca, D.R.Popescu).

BIBLIOGRAFIE:

„Vatra”, An VIII, 1978. Revistă social-culturală editată de Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Mureș, serie nouă (1971), Târgu-Mureș, 16 pagini. Directori fondatori: I. Slavici, I.L. Caragiale, G. Coșbuc (1894), Colegiul redacțional: Romulus Guga (redactor-șef), Dan Culcer, Serafim Duicu, Dumitru Mureșan, Atansie Popa (secretar responsabil de redacție), Ioan Radin, Mihai Sin.

ROMANIAN CULTURAL LIFE AND ITS REFLECTION IN THE TRANSYLVANIAN JOURNALS (I)

Abstract: The present paper aims at analysing the Romanian literary life from the post-war period, starting from the analysis of the articles published in the literary journal „Vatra”, during 1978.

Keywords: *Vatra, ideology, culture, literature.*